

T.B.M.M.
BARİŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Sayı: 4311
Tarih: 13.11.2013

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

“DİYARBAKIR İlinin Adının ve Diyarbakır’da Bulunan İlçe Adlarının
Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi” gerekçesi ile birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını arz ederim.

Nursel AYDOĞAN

Diyarbakır Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon				
Esas Komisyon	İçişleri			
Tarih:	26 Kasım 2013		E. No: 2/1866	
Ysn.Uzm.	Bşk.Yrd.	Başkan	Gn.Sek.Yrd.	Gn.Sek.
TBMM BAŞKANI				

T B M M	
KÜTÜPHANE VE ARŞİV BİRLİK BAKANLIĞI	
13 KASIM 2013	
No:	

GENEL GEREKÇE

İçinde yaşadığımız ve kaotik bir hal alan Kapitalist uygarlık anlayışının sistem olarak doğuşu çok kanlı savaşları gerektirmiştir. Bu sistemin sürdürülmesi de tarihin gördüğü en büyük savaşları beraberinde getirmiştir. Sistemin savaşları sadece iktidar ve sömürü savaşları olmadığı gibi, aynı zamanda çetin hakikat savaşlarıdır. Devletli Uygarlığın en gelişmiş küresel sürdürücüsü olan kapitalist uygarlık, toplumsal anlamlılığı ve gerçekliği ezdiği, çarpıttığı ve kararttığı oranda yaşam bulmaktadır. Toplum hem anlam hem hakikat olarak tam bir tasfiye süreciyle karşı karşıyadır.

Modernizmin en önemli ayaklarından biri olan ulus-devleti, tarihte eşi görülmedik bir biçimlendirici güç olarak tanımlamak mümkündür. Hiçbir toplumsal patoloji, ulus-devlet kadar toplumsallığı, toplumsal mühendislik adına homojenleştirip yaşamsallığından koparamamıştır. İlericilik kisvesi altında toplumsal yaşam farklılıklarını yontup un ufak etmiştir. Bu homojenleştirme sonucunda tekçi yapılar üretmiş ve topluma faşizmi yaşatmıştır. Ulus-devletin kutsallaştırmaya çalıştığı ve her gün topluma yedirmeye çalıştığı sınırlar, vatan, millet, bayrak, marş, yurttaş ve benzeri kavramlar gerçek toplumsallığı parçalamaya, onu yok etmeye dönüktür. 16. yüzyılda oluşan kapitalist modernitenin ulus-devlette cisimleşmiş hali Ortadoğu'yu 19.yüzyılda tehdit eder hale gelmiştir. 19. yüzyıldan itibaren Ortadoğu'ya yönelik stratejik saldırıya geçen Avrupa modernitesinin yol açtığı gelişmeler önem taşımaktadır. Ortadoğu toplumunun toplumsal yapısında derinleşen kriz ve çöküşler kendisiyle beraber Ortadoğu toplumu için 19. ve 20. yüzyıllar, kapitalist strateji tarafından fethedilmeyi getirmiştir. En önemlisi de derinleşen kriz ve çöküşlere karşı devlet elitlerinin geliştirdiği "ıslahat", "yeniden düzenleme" ve "reformlar" Kürtler ve Ermeniler için "iç fetih"lere dönüşmüştür.

Kapitalist uygarlık eseri Türk-Kürt-Ermeni-Asuri-Rum-Yahudi Çelişkisi biçiminde adlandırılabilir. Çelişkiler kategorisi ulus-devletin, bölgeye yayılmasıyla Anadolu ve Mezopotamya, tarihinde tanık olmadığı sayısız etnik ve milliyet kırımlarına sahne olmuştur. Bu halklar ve kültürler son iki yüz yıllık tarihsel süreçte aşırı düşmanlıklara ve karşılıklı kırımlara uğratılmıştır. Binlerce yıllık kültürel birikimler tasfiye olurken, bazı halklar bölgeden sürülmüş veya imha edilmişlerdir. Önemli bir noktaya işaret etmek gerekir ki çelişkiler aslında Türkler ve diğer halklar arasında veya halkların kendi aralarında olmamıştır. Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasında uzun bir süre 'halklar bahçesi' olan yerler bugün sessiz bir 'halklar mezarlığına' dönüşmüştür.

Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasına 19. Yüzyılda egemen olan Osmanlı imparatorluğu, dışta fetihlerin durması ve akabinde toprak kayıplarının yaşanması nedeniyle Rumlar, Ermeniler ve Kürtlere yönelik soykırımlara varan uygulamalara damgasını vurmuştur. Tanzimat'tan kısa bir süre önce merkezileştirme adı altında birçok Kürt emirliği ortadan kaldırılmıştır. Tanzimat dönemi ile birlikte getirilen yeniliklerden ise Kürtlerin payına düşen reform prensiplerinden yararlanamamak. Bırakalım reformların bölgeye uğramasını, bu dönemden itibaren toplumsal hafızanın silinmesine s dönük birçok girişim de başlamıştır. Toplum, jenoside varan uygulamalardan geçirilirken, geriye kalanların belleklerine de format atarcasına giysilerinden yerleşim yerlerine kadar kültürel öğelerin hemen hepsi iğdiş edilmeye çalışılmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde toplumsal kültür ve dilin yansıması olan yerleşim yerlerinin isimleri geç Osmanlı döneminden cumhuriyetin kuruluşuna kadar 'Vilayetleştirme' adı altında bölge insanına danışılmadan bir fermanla değişime tabi tutulduğu bilinmektedir. 1921 yılından itibaren otuz bin iki yüz seksen (30.280) yerleşim biriminin adı Kürtçe, Ermenice, Rumca, Lazca, Çerkezce, Arapça ve daha sayamadığımız farklı dillerde olduğu için değiştirilmiştir. Bu yerleşim yerlerinden on iki binden fazlası sadece köy isimleridir. Değiştirilen yer isimleri henüz halk tarafından tamamıyla benimsenemediği de bilinen bir gerçektir. Özellikle 1925'te Şeyh Sait isyanı sonrasında belleksizleştirme harekâtına hız verilmiş; katliamlar, sürgünler ile birlikte şarka dair ıslahat planlarında Kürt dilinin yasaklanması ve Kürtlerin yaşadıkları coğrafyalara ait adların kendilerine danışılmadan yeniden adlandırıldığı bilinmektedir. Kürtlerin özerklik sözü arka plana itilirken; özerk konumlarını sürdürmek isteyenlere ise devletin "tunç eli" uygun görölmüştür. Yerleşim yeri adlandırmalarında Kürtlerin, Rumların, Ermenilerin kullandığı isimler yerine bir gecelik sohbetler neticesinde değişiklikler olmuştur. Örnek vermek gerekirse, "Esasta bu şehrin ismi 'Bakır memleketi' manasına olan 'Diyarbakır' olması gerektir ve artık bu isimle tanınacaktır" denilerek; daha önce yine bir fermanla "Diyarbakır" olan şehrin ismi bu yerleşim biriminde yaşayan Kürtlere, Ermenilere, Süryanilere hiç danışılmadan değiştirildiği görölmektedir.

Oysa tarihsel sürece baktığımızda şehirde yaşayanların, fetihçiler dışında şehri "Diyarbakır" ya da "Diyarbakır" olarak adlandırmadıklarını göreceğiz. Kısaca değinmek gerekirse şehir, "Amidi", "Amedi" "Amid, O'mid, Emit, Amide" şeklinde adlandırıldığını belirtebiliriz. Hatta şehir sur taşlarının siyah olmasından dolayı "Kara Amid" de denildiği kaynaklarda belirtilmektedir. Ancak merkez için kullanılan "Amid", "Amed" isimleri osmanlının ıslahatlar döneminde 1867 yılında "Diyarbakır" olarak vilayet oluşu sonrası kullanılmamaya başlanmıştır.

Ayrıca bilindiği gibi "Diyarbakır" isminin de "Diyarbakır" oluşuna dair çalışmalar, Türk Dili dergisinin Haziran 1938 nüshasında özetle belirtilmektedir. İlgili dergiye göre 17 Kasım 1937 tarihinde Atatürk'ün trenle Diyarbakır'dan Elazığ'a geçtiği gece yapılan bir dil tartışması sonrasında, Türk Dil Kurumu'na gönderilen bir telgrafla süreç başlamış; Türk Dil Kurumunun üstlendiği Türkçeleştirme - Türkleştirme çalışmaları sonucu şehrin adı da Diyarbakır olarak değiştirilmiştir. Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmen'e gönderilen telgraf ise şöyledir:

«Diyarbakir şehrinin isminin etimolojisine dair etüt var mıdır? Esasta bu şehrin ismi 'Bakır memleketi' manasına olan 'Diyarbakır' olması gerektir ve artık bu isimle tanınacaktır. Dil Kurumu'nun bu hususta Tarih Kurumu ile işbirliği yaparak, historik ve lengüistik tetkikatta bulunması emrediliyor. Balıkesir sayılavı İsmail Hakkı'nın da mesai birliğine davet edilmesi faydalı olacaktır. Tetkikatın titizlikle yapılmasını ve mümkün ise neticelerin takiben bildirilmesini saygılarımla dilerim." »

Nasıl ki Cumhuriyet döneminde “**Munzur Vilayeti Teşkilatı ve İdaresi Hakkında Kanun Layihası**” görüşmelerin başladığı **7 Kasım 1935** tarihine kadar devletin tüm resmi belgelerinde “**Dersim**” olarak kabul edilirken; 25 Aralık 1935 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile “Dersim” olan bölgenin adı “Tunç Eli” olarak değiştirilmiş, akabinde 2.1.1936 tarihinde yürürlüğe giren “Tunceli Vilâyetinin İdaresi Hakkında Kanun” çıkarılmış ve bu kanunun yürürlüğe girmesini müteakip 1937-1938 yıllarında on binlerce insan katledilmiş, binlerce insan sürgün edilmiş ve bölgede asimilasyon temel politika haline gelmiş ise bu kanunun çıkarılıp yürürlüğe konduğu bir dönemde halk arasında halen “Amed” olarak kullanılan şehrin isminin tesadüf olmadığı ve “Tunç”un yanına “Bakır”ın da eklenmek istendiği aşikârdır.

Bu bağlamda, 30 Eylül 2013 günü Başbakan Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından açıklanan “Demokrasi Paketi” içerisinde eski yer adlarının iadesi konusu gündeme gelmiş ve bu sebeple böyle bir düzenlemenin hayata geçirilmesi noktasında kanun teklifimizi sunuyoruz.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Resmi kaynaklara göre, 17 Kasım 1937 tarihinde Atatürk'ün trenle Diyarbakır'dan Elazığ'a geçtiği gece yapılan bir dil tartışması sonrasında, Türk Dil Kurumu'na gönderilen bir telgrafla süreç başlamış; Türk Dil Kurumunun üstlendiği Türkçeleştirme - Türkleştirme çalışmaları sonucu şehrin adı da Diyarbakır olarak değiştirilmiştir Bu durum Cumhuriyet dönemi sistematik bir şekilde devam eden asimilasyon politikalarının kültürel hafızayı bitirme amaçlı ortaya koyduğu yöntemlerden sadece biri olmuştur. Bu madde ile halkların kültürel hafızalarına ilişkin yapılan ancak bir türlü sonuçlanamayan asimilasyon politikalarının iflasının bir kanıtı olmakla birlikte eski ismin iadesi amaçlanmıştır.

Madde 2- Diyarbakır olan ilin bazı ilçelerin adlarının eski adlarıyla ve bölge halkının kullandığı adlarla değiştirilerek iadesi amaçlanmıştır.

Madde 3- Yürürlük maddesidir.

Madde 3- Yürütme maddesidir.

DİYARBAKIR İLİNİN ADININ AMED OLARAK DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

Madde 1- “Diyarbakır ” olan ilin adı “Amed” olarak değiştirilmiştir.

Madde 2- “Diyarbakır” ilinde bulunan;

- Sur ilçesinin adının Dîkran Amed,
- Bağlar ilçesinin adının Rezan,
- Yenişehir ilçesinin adının Bajarê Nuh,
- Kayapınar ilçesinin adının Peyas,
- Bismil ilçesinin adı Bısmıl
- Çermik ilçesinin adı Çêrmûk
- Çınar ilçesinin adı Çînar
- Çüngüş ilçesinin adı Çûngûş
- Eğil ilçesinin adı Eglê
- Ergani ilçesinin adı Erğenê
- Hazro ilçesinin adı Hezro
- Hani ilçesinin adı Hênê
- Kocaköy ilçesinin adı Karaz
- Lice ilçesinin adı Lîcê
- Silvan ilçesinin adı Miya Farqin:
- Kulp ilçesini adı Pasur
- Dicle ilçesini adı Piran

Olarak değiştirilmiştir.

Madde 3- Bu kanun yayın tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Madde 3- Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.